

Světová banka nabízí ke studiu zajímavou publikaci „BEYOND ECONOMIC GROWTH“. Zde je příklad, jak já využívám tohoto zdroje pro studium a poznání služeb v hodinách zeměpisu. Tabulky, mimochodem značného rozsahu (48 stránek PDF) jsou součástí této publikace.

www.worldbank.org/depweb/beyond/beyond.htm

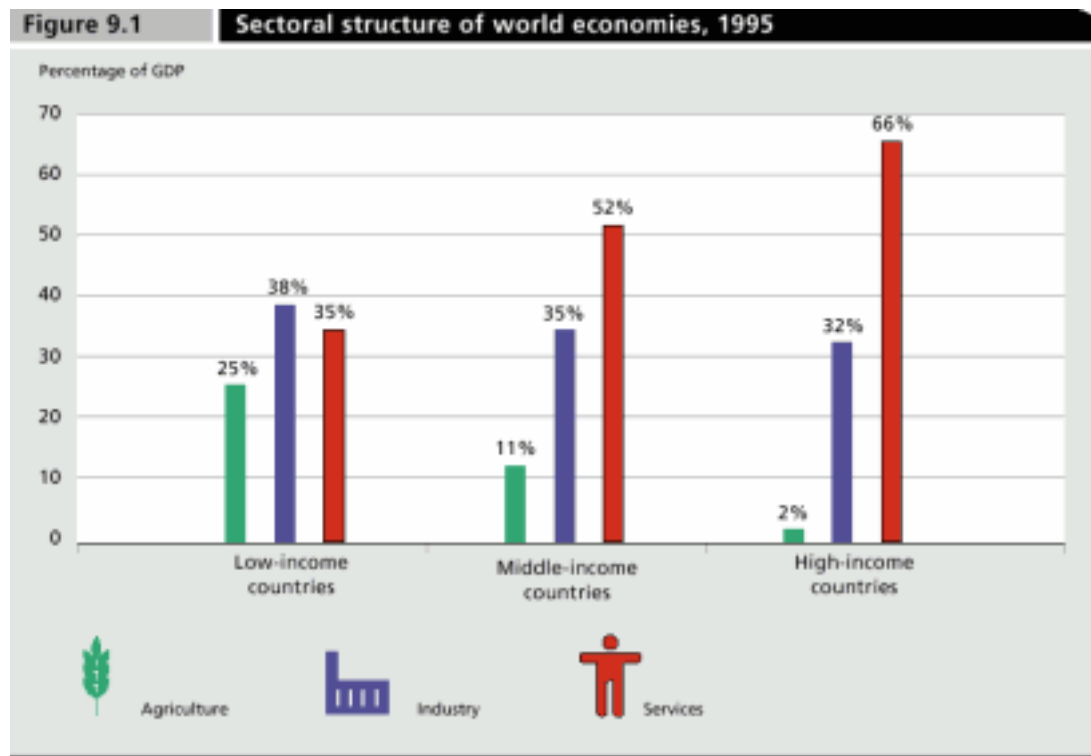
Růst služeb..

Když něco roste, mění se také struktura toho co roste. Tak jak rostoucímu stromu se mění tvar koruny, síla a uspořádání větví, tak také rostoucí hospodářství mění své proporce a vztahy mezi svými sektory, **zemědělstvím**, **průmyslem** a **službami**, mezi venkovským sektorem a sektorem městským, veřejným a soukromým, domácím a zahraničním.

Které sektory a jak se s rostoucím hospodářstvím mění? Které změny jsou změnou růstu, a které jsou stagnací nebo úpadkem? Myslete na tyto otázky při přemýšlení o tomto problému.

Industrializace a postindustrializace.

Jeden ze způsobů jak studovat hospodářskou strukturu, je porovnávat tři sektory hospodářství – *zemědělství, průmysl a služby* – a zaměstnanost v těchto sektorech, ve vztahu k výkonnosti země. Graf č. 9.1. V zemích na nízkém stupni rozvoje je zemědělství nejdůležitějším sektorem. Jak roste HDP/ob., jak stoupá individuální příjem, zemědělství ztrácí svůj primát a začíná růst průmyslový sektor a posléze sektor služeb. Tyto dva kontinuálně probíhající vývojové přesuny jsou nazývány **industrializací** a **postindustrializací** (nebo také „deindustrializací). Všechny rostoucí ekonomiky pravděpodobně procházejí těmito stadii, které mohou být vysvětleny změnami struktury spotřebitelské poptávky a změnami **produktivity práce** tří hlavních ekonomických sektorů.

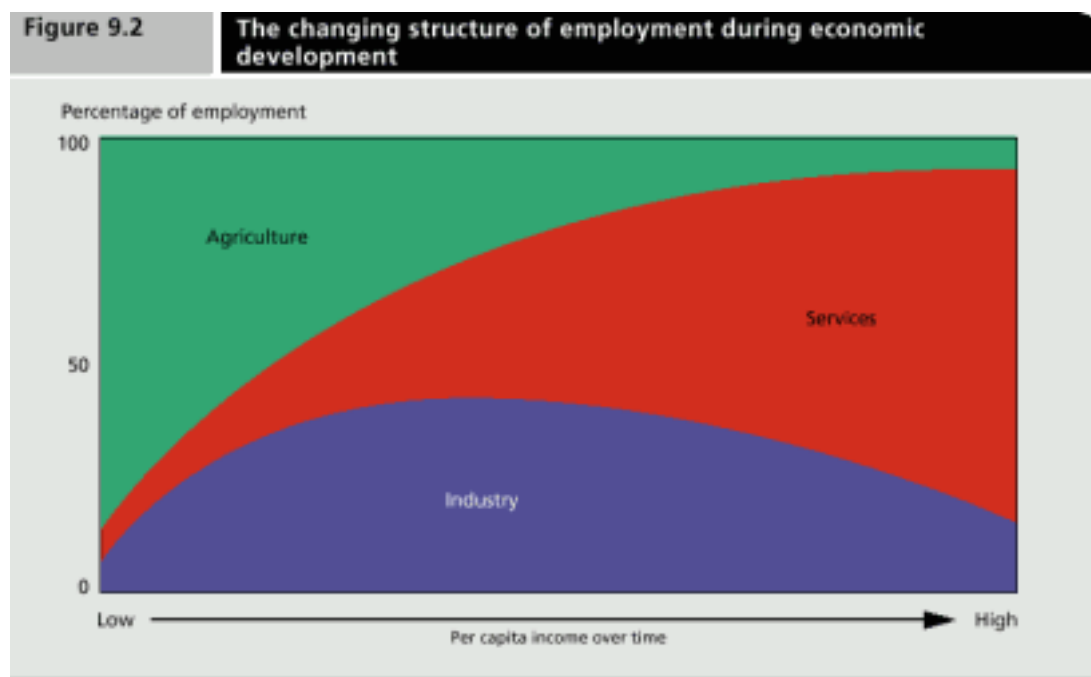

Industrializace

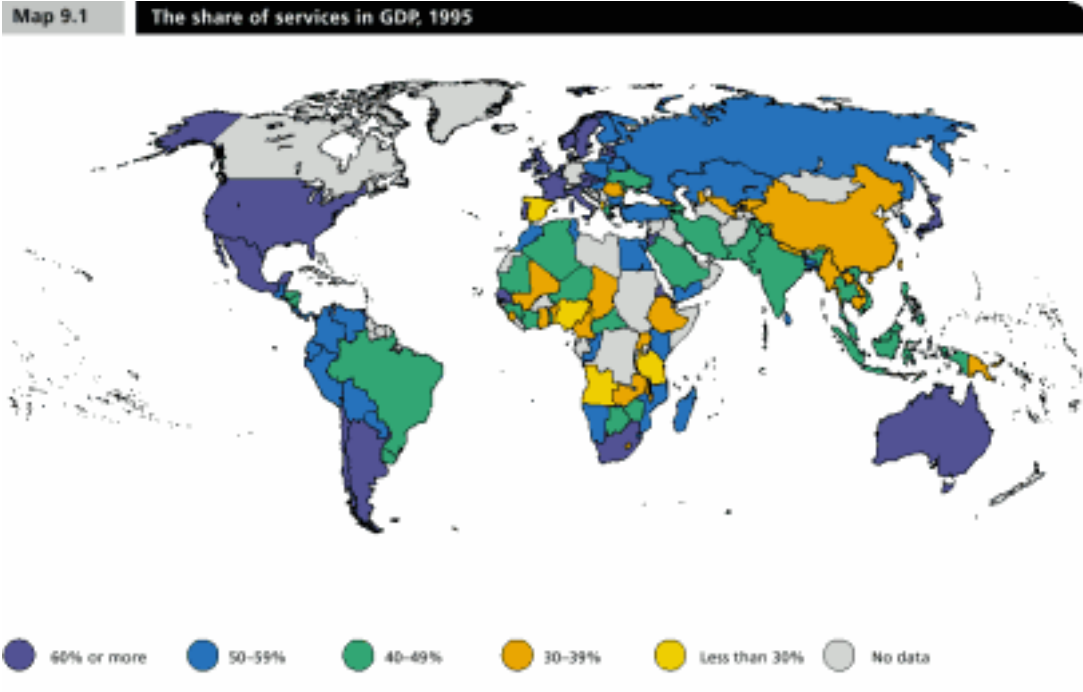
Jak roste v zemi osobní příjem, požadavky na množství jídla – hlavní výrobek zemědělství – dosáhne své přirozené meze, a lidé začínají požadovat relativně více průmyslového zboží. Zároveň díky nové agrotechnice a zemědělským strojům roste v zemědělství produktivita práce, a to více než v průmyslu. Vyprodukované zemědělské výrobky jsou relativně levnější a klesá jejich podíl na tvorbě **hrubého domácího produktu(HDP)**. Tento trend snižuje také potřebu zemědělských pracovníků, kteří začnou hledat pracovní uplatnění v průmyslu, kde poptávka po pracujících roste. Důsledek tohoto procesu je, že vzroste podíl průmyslu na tvorbu HDP, který se stává větším než podíl zemědělství, a začne převládat zaměstnanost obyvatelstva v průmyslu.

Postindustrializace

Jak pokračuje růst příjmů, osobní potřeby se stanou méně „materiálními“ a lidé začínají požadovat více zdravotních služeb, vzdělání, zábavy a mnoho jiných služeb. *Produktivita práce* ve službách neroste takovým tempem jak rostla v minulosti v zemědělství a průmyslu, protože velké množství práce ve službách nemůže být nahrazeno stroji. Tato skutečnost dělá služby dražšími ve vztahu k zemědělství a průmyslu, a také způsobuje růst jejich podílu na HDP. Nižší mechanizace ve službách také vysvětluje proč roste počet zaměstnanců ve službách a proč počet zaměstnanců v zemědělství a průmyslu díky technickému pokroku, který způsobuje růst produktivity práce klesá. Graf. č. 9.2. Posléze sektor služeb jako vedoucí sektor nahradí průmyslový sektor jako **vedoucí sektor ekonomiky**.

Země **hospodářsky vyspělé**, které jsou dnes v postindustriální fázi vývoje stále méně spoléhají na průmysl, kdežto země **nerozvinuté**, které se industrializují, se na průmysl spoléhají zcela. Graf. č. 9.3. Dokonce v těchto zemích které se industrializují, je sektor služeb významným sektorem ekonomiky. Tabulky č.2. Od roku 1980 do roku 1990 vzrostl v celé řadě zemí světa podíl služeb na dvě třetiny tvorby HDP. Mapa č.9.1.

Růst služeb a udržitelný rozvoj a vývoj subsidiarity

Sektor služeb produkuje „*neviditelné*“ zboží jako je vzdělání, zdraví, některé nové komunikace, informace a obchodní služby. Produkce služeb má tendenci požadovat relativně méně **kapitálu** ale více **lidských zdrojů** než požaduje produkce zemědělského, nebo průmyslového zboží. Rostoucí poptávka po vzdělanějších pracovnících, vyžaduje aby země více investovaly do vzdělání a tím aby zlepšovaly postavení svých občanů na trhu práce. Další výhodou sektoru služeb je, že má menší požadavky na využívání **přírodních zdrojů** než zemědělství a průmysl, a tak vytváří menší tlaky na místní, oblastní a globální prostředí. Šetření **přírodního kapitálu** a rozvoj lidského kapitálu, může pomoci globálnímu vývoji, aby se stal environmentálnějším a společensky udržitelnějším. Růst sektoru služeb není samospasitelnou alternativou, protože průmyslový a zemědělský růst je nezbytnou podmínkou zajištění potřeb rostoucí světové populace.

Výzvy transformujícím se ekonomikám

V dříve plánovaných ekonomikách těchto zemí, sektor služeb měl charakter takový, jaký nalzáme v rozvojových zemích. Vlády řídily nabídku a poptávku, a jejich rozhodnutí byla neadekvátní rostoucí poptávce obyvatel po službách. Navíc mnohé moderní služby, které mají významnou úlohu v tržním hospodářství, jako jsou finanční služby, obchod, nebyly potřebné pro socialismus. Během přechodu těchto zemí k tržnímu hospodářství sektor jejich služeb rychle rostl, aby lépe odpovídal přechodu k soukromému vlastnictví, který se stal novým požadavkem.

Růst služeb v přechodových ekonomikách je velmi důležitým sektorem, protože dovoluje zaměstnávat velký podíl vzdělané **pracovní síly**, která by jinak byla pravděpodobně kvůli hospodářské krizi nezaměstnána. Tak kromě podpory veřejného zdraví a vzdělání, růst služeb může pomoci dříve socialistickým zemím uchovat bohatství lidského kapitálu, který bude velmi důležitý pro jejich budoucí postindustriální rozvoj.

Přemýšlejte o sektoru služeb, když zvažujete jejich důležitost pro vaši zemi zvláště z hlediska **udržitelného rozvoje** v různých perspektivách – ekonomických, sociálních a environmentálních.

Přemýšlejte také o sektoru služeb v zemích OECD, jejich struktuře, významu a budoucnosti z hlediska vývoje jejich obyvatelstva.
Posuďte vývoj v sektoru služeb v zemích hospodářsky nerozvinutých.

Využijte k tomu následující grafy.

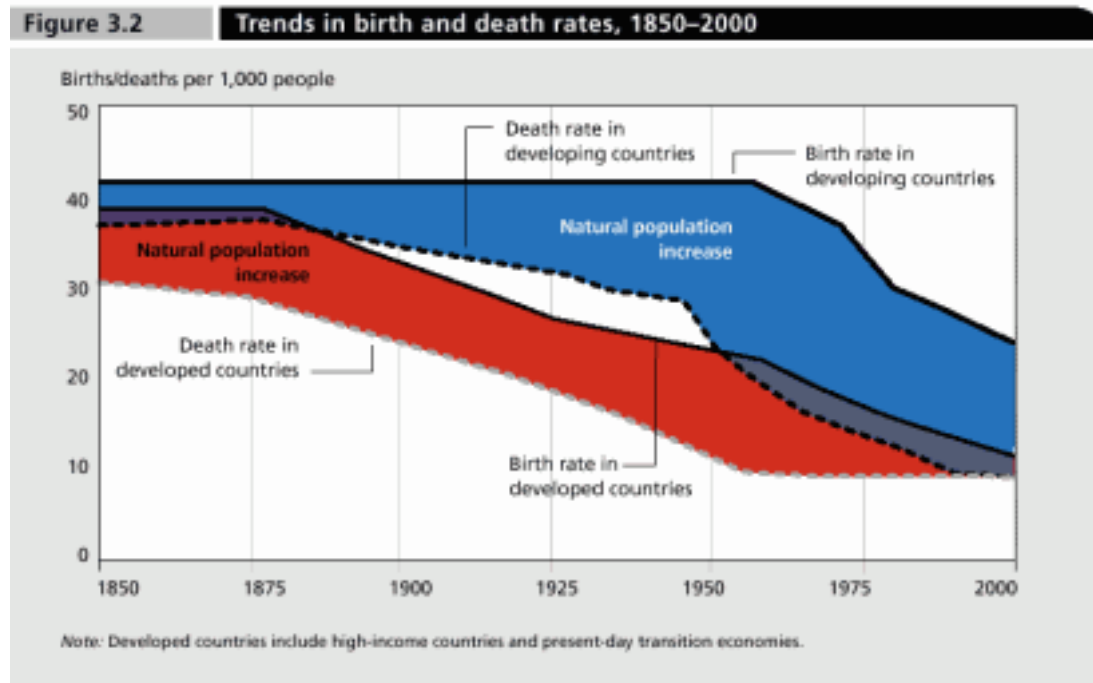
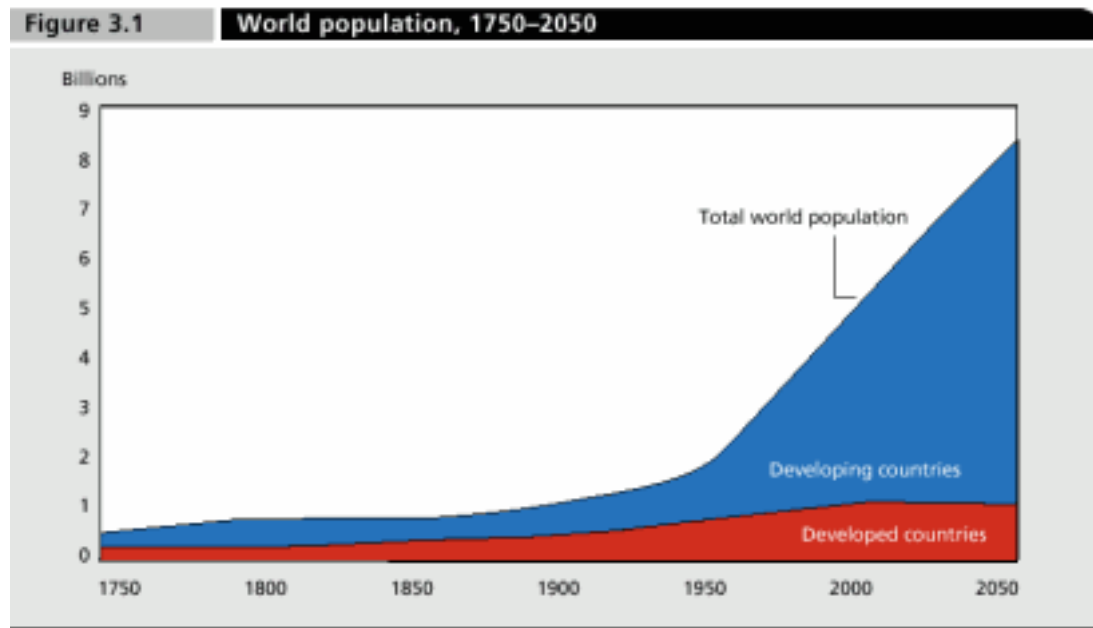
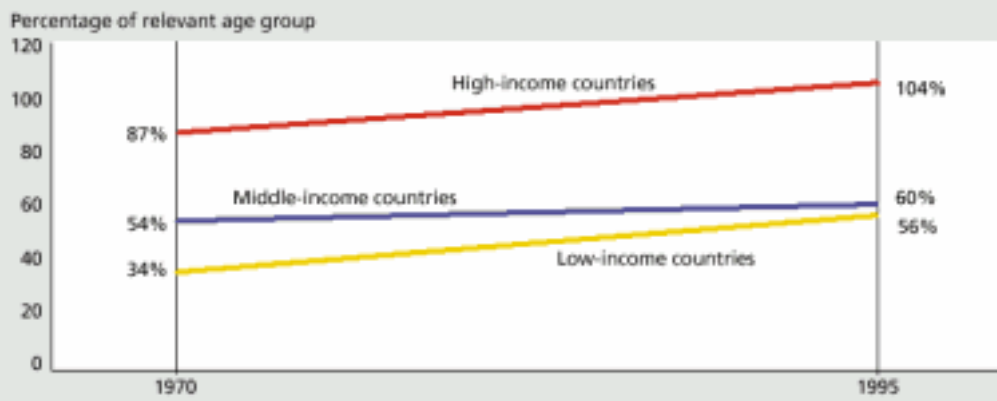

Figure 7.3 Secondary school enrollment, 1980 and 1995

Note: Enrollment ratios may exceed 100 percent because some students, including repeaters, are older than the standard secondary school age group; others are younger. Therefore, ratios above 100 percent do not necessarily indicate better educational outcomes.

Figure 7.4 Tertiary education enrollment, 1980 and 1995
